

บทที่ 2

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็น การศึกษาโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Methodology) แบบบรรยายความ (Descriptive Research) เพื่อศึกษารูปแบบและการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุ ในอำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง โดยการลงพื้นที่ในช่วงต้นของการศึกษาวิจัยเพื่อศึกษาสถานที่ตั้ง ชมรมและสภาพแวดล้อมในภาพรวม ซึ่งทำให้ได้ข้อมูลในการเลือกศึกษาชมรมว่าชมรมใดเป็น ชมรมที่เข้มแข็ง เป็นต้น ซึ่งมีระเบียบวิธีการศึกษาดังนี้

1. การศึกษาจากเอกสาร (Documentary Study) เป็นการศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลพื้นฐานของชุมชน และข้อมูลจากเอกสารต่างๆของชมรม

2. การศึกษาจากภาคสนาม (Field Study) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม ซึ่งใช้วิธีการสังเกต และสัมภาษณ์ข้อมูลจากบุคคลในชุมชนและแบบสอบถาม โดยสัมภาษณ์ความรู้สึก ความคิดเห็น เป็นข้อคำถามที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้นตามกรอบของวัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่อต้องการทราบแนวความต่างๆว่าเป็นไปในลักษณะใด ใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ในประเด็นที่ต้องการทราบ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรเป้าหมายในการศึกษาค้นคว้านี้ได้แก่ ชมรมผู้สูงอายุในอำเภอปากพะยูนที่สังกัด สำนักงานสาธารณสุขอำเภอปากพะยูน จำนวน 19 ชมรม (สำนักงานสาธารณสุขอำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง : 2549) ได้แก่ 1. ชมรมผู้สูงอายุทั่วไป 18 ชมรม คือ 1) ชมรมผู้สูงอายุบ้านเกาะนางคำ 2) ชมรมผู้สูงอายุบ้านบางตาล 3) ชมรมผู้สูงอายุบ้านแหลมกรวด 4) ชมรมผู้สูงอายุบ้านเกาะหมาก 5) ชมรมผู้สูงอายุคอนประคู้ 6) ชมรมผู้สูงอายุบ้านโคกทราย 7) ชมรมผู้สูงอายุบ้านไทรพอน 8) ชมรมผู้สูงอายุบ้านควนเทียม 9) ชมรมผู้สูงอายุบ้านควนพระ 10) ชมรมผู้สูงอายุบ้านทะเลเหมียง 11) ชมรมผู้สูงอายุบ้านบางขน 12) ชมรมผู้สูงอายุบ้านหัวควน 13) ชมรมผู้สูงอายุบ้านปากเคียว 14) ชมรมผู้สูงอายุบ้านพระเกิด 15) ชมรมผู้สูงอายุบ้านบางม่วง 16) ชมรมผู้สูงอายุบ้านห้วยเรือ 17) ชมรมผู้สูงอายุบ้านปากบางนาคราช 18) ชมรมผู้สูงอายุบ้านฝาละมี และชมรมผู้สูงอายุที่เข้มแข็ง จำนวน 1 ชมรม ได้แก่ ชมรมผู้สูงอายุคลินิกศูนย์เวชปฏิบัติครอบครัวบ้านโพธิ์

พื้นที่ที่ศึกษา คือ อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง ซึ่งครอบคลุมตำบลปากพะยูน ตำบลดอน
ประดู่ ตำบลเกาะนางคำ ตำบลเกาะหมาก ตำบลฝาละมี ตำบลหารเทา และตำบลคอนทราย

กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลจากชมรมผู้สูงอายุทั่วไป ได้แก่ ประธานชมรม หรือตัวแทนชมรม
ผู้สูงอายุ ชมรมละ 3 คนรวมเป็น 54 คน

กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลจากชมรมผู้สูงอายุที่เข้มแข็ง ได้แก่ ประธานชมรม หรือตัวแทนของ
ชมรมผู้สูงอายุ เจ้าหน้าที่อนามัยที่เป็นผู้ประสานงานประจำชมรม โดยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง
จำนวน 5 คน ทำการคัดเลือกแบบเจาะจง โดยพิจารณาจาก การมีส่วนร่วมของสมาชิก การจัด
กิจกรรมอย่างต่อเนื่อง การตอบสนองความต้องการของสมาชิก และสามารถพึ่งตนเองได้

แบบแผนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Study) และการสำรวจ เก็บรวบรวม
ข้อมูลที่เป็นทั้งปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อสนับสนุนผลการวิจัยให้มีความน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น
เพื่อศึกษารูปแบบและสภาพการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุที่เข้มแข็ง โดยมีขั้นตอนการ
ดำเนินงานวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

1. ขั้นตอนเตรียมวิจัย

- 1.1 การคัดเลือกอำเภอ
- 1.2 การบูรณาการตัวผู้วิจัยให้เข้ากับชุมชน
- 1.3 ดำรวจข้อมูลเบื้องต้นของชุมชน

2. ขั้นตอนการปฏิบัติการ

การวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้

2.1 การวางแผน

- 2.1.1 ศึกษาข้อมูลชมรมผู้สูงอายุชมรมผู้สูงอายุคลินิกศูนย์เวชปฏิบัติ
ครอบครัวบ้านโพธิ์

2.2 การปฏิบัติการ

- 2.2.1 ร่วมปฏิบัติกิจกรรมกับชมรมผู้สูงอายุ

2.3 การสังเกตการ

2.3.1 สังเกตการดำเนินงาน

2.3.2 บันทึก เก็บรวบรวมข้อมูลการปฏิบัติกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ

2.3.4 ประเมินผลรูปแบบและการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุ

2.4 การสำรวจโดยใช้แบบสอบถาม

2.5 สะท้อนผลการปฏิบัติ

2.4.1 นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์

3. สรุปผลรูปแบบและการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุ

เครื่องมือในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม มีดังนี้

1.1 แบบสอบถามสภาพการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุ แบ่งเป็น 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลชมรมผู้สูงอายุ ในด้านข้อมูลทั่วไปของชมรม จำนวน 7 ข้อ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลด้านคณะกรรมการของชมรม จำนวน 7 ข้อ

ส่วนที่ 3 ข้อมูลสมาชิกชมรม ในด้านการมีส่วนร่วม การตอบสนองความต้องการของสมาชิก จำนวน 10 ข้อ

ส่วนที่ 4 ข้อมูลการดำเนินงาน ระเบียบข้อบังคับชมรม ความต่อเนื่องในการจัดกิจกรรม หน่วยงานที่ให้การสนับสนุนชมรม จำนวน 17 ข้อ

ลักษณะคำถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลทั้ง 4 ส่วน มีลักษณะ เป็นแบบสอบถามลักษณะคำถามปลายเปิด และลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบ 2 ตัวเลือก คือ ใช่ หรือ ไม่ใช่ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

ถ้าเลือกคำตอบถูกต้อง ให้ 1 คะแนน

ถ้าเลือกคำตอบไม่ถูกต้อง ให้ 0 คะแนน

เกณฑ์ที่ใช้ในการแปลผล แบ่งเป็น 3 ระดับ โดยใช้เกณฑ์ดังนี้

ร้อยละของคะแนนความรู้	คะแนนเฉลี่ย	ระดับความรู้
80-100	20.00-25.00	สูง
50-79	12.50-19.99	ปานกลาง
0-49	0-12.49	ต่ำ

- แบบวัดระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกที่มีต่อชมรมผู้สูงอายุ เป็นแบบสอบถามในลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบลิเคิร์ต (Likert Scale) แบ่งเป็น 5 ระดับ คือ

- 5 หมายถึง มากที่สุด
- 4 หมายถึง มีมาก
- 3 หมายถึง ปานกลาง
- 2 หมายถึง มีน้อย
- 1 หมายถึง ไม่มี

โดยกำหนดค่าเฉลี่ยและแปลความหมายของค่าเฉลี่ย ด้วยเกณฑ์สัมบูรณ์ (Absolute Criteria) แบ่งออกเป็น 5 ช่วง ซึ่งแต่ละช่วงมีความหมายเทียบเกณฑ์ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	ระดับการมีส่วนร่วม
4.51 - 5.00	ดีมาก
3.51 - 4.50	ดี
2.51 - 3.50	ปานกลาง
1.51 - 2.50	ไม่ดี
1.00 - 1.50	ไม่ดีมาก

1.2 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ในข้อมูลที่เป็นรายละเอียดมากขึ้นที่ต้องการคำอธิบายที่ชัดเจนว่าทำไม อย่างไร ทำไมถึงเป็นอย่างนั้น เพื่อให้ได้ข้อมูลในลักษณะเจาะลึก คือ ทราบความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ให้ลึกที่สุด จะช่วยให้สามารถนำไปวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ได้ โดยการสัมภาษณ์ประธานชมรมผู้สูงอายุ หรือตัวแทนของชมรมผู้สูงอายุ เจ้าหน้าที่อนามัยที่เป็นผู้ประสานงานประจำชมรม

1.3 การสังเกตแบบมีส่วนร่วมโดยผู้วิจัยได้ดำเนินการสังเกตปรากฏการณ์ต่างๆในการร่วมกิจกรรมของชมรม เช่น กิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพพลานามัย และกิจกรรมเสริมความรู้ทั่วไป กิจกรรมกีฬาและการออกกำลังกาย กิจกรรมฌาปนกิจสงเคราะห์ กิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรม และกิจกรรมการประชุมประจำเดือนชมรมผู้สูงอายุ เป็นต้น และสังเกตการมีส่วนร่วมของสมาชิก รวมถึงการสังเกตการณ์ดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุ

2. การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

การสร้างเครื่องมือในการวิจัย มีขั้นตอนการสร้างและพัฒนาคุณภาพ ดังนี้

2.1 ศึกษาแนวคิดทฤษฎีจากเอกสาร ตำรา เอกสารต่างๆของชมรม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือวิจัย

2.2 กำหนดกรอบ ขอบเขตและโครงสร้างของเนื้อหาที่จะศึกษา โดยใช้ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นแนวทางกำหนดเนื้อหาในการสร้างแนวสอบถามสำหรับสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของเนื้อหาที่ต้องการวัด

2.3 สร้างเครื่องมือ แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของชมรมผู้สูงอายุและรูปแบบการดำเนินงานของชมรม (ดัดแบบในภาคผนวก)

2.4 นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสม ตลอดจนให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไข

2.5 ปรับปรุงแก้ไขตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เสนอแนะ แล้วเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่านตรวจสอบแก้ไข พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity)

2.6 นำเครื่องมือที่ผ่านการพิจารณาาคำนวณหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม (Index of Item Objective Congruence) (ปราณี ทองคำ, 2539 : 232) ดังนี้

$$\text{สูตร} \quad IC = \frac{\Sigma R}{N}$$

เมื่อ	IC	หมายถึงค่าดัชนีความสอดคล้อง
	ΣR	หมายถึงผลรวมของคะแนนการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ
	N	หมายถึงจำนวนผู้เชี่ยวชาญ

การคัดเลือกข้อความ ถ้าดัชนีความสอดคล้องที่คำนวณได้มากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 ข้อความนั้นก็เป็นตัวแทน ลักษณะเฉพาะของกลุ่มพฤติกรรมนั้น ถ้าข้อความใดมีค่าดัชนีความสอดคล้องที่คำนวณได้ต่ำกว่า 0.5 ข้อความนั้นจะถูกตัดออกไป หรือต้องนำไปปรับปรุงแก้ไขใหม่ให้ดีขึ้น

2.7 แก้ไขข้อบกพร่องตามที่ยุเชี่ยวชาญแนะนำ เพื่อความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น นำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ พิจารณาตรวจสอบอีกครั้ง

2.8 นำเครื่องมือที่ผ่านการพิจารณาปรับปรุงแก้ไข นำไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มประชากร ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 30 คน ได้มาจากชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลปากพะยูน และนำผลการทดลองใช้มาวิเคราะห์หาคุณภาพเครื่องมือดังนี้

2.8.1 การหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของข้อคำถามรายด้าน โดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach, 1990 : 204)

$$\alpha = \left(\frac{K}{K-1} \right) \left(1 - \frac{\Sigma s_i^2}{s_t^2} \right)$$

เมื่อ	α	แทน	ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ
	K	แทน	จำนวนข้อสอบ
	s_i^2	แทน	ความแปรปรวนของคะแนนแต่ละข้อ
	s_t^2	แทน	ความแปรปรวนของคะแนนทั้งฉบับ

ผลการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ ข้อมูลสมาชิกชมรมในด้านในการวางแผนงานและแสดงความคิดเห็น และข้อมูลการมีส่วนร่วมของสมาชิกชมรมในการดำเนินงานของชมรม มีค่าความเชื่อมั่น 0.812 และ 0.834 ตามลำดับ

2.9 ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งจนเกิดความสมบูรณ์มากที่สุด ก่อนที่จะนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตลอดการดำเนินงาน โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ขอนหนังสือแนะนำตัวผู้วิจัยจากภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ถึงเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและชมรมผู้สูงอายุในพื้นที่ เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่
2. การเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตลอดจนข้อมูลทุกมิติต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษา ได้แก่ ประวัติชุมชน สภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติ และปัญหาต่างๆในชุมชน
3. การสังเกต เป็นการรวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยได้ดำเนินการสังเกตปรากฏการณ์ต่างๆเพื่อศึกษาสภาพพื้นที่ สภาพแวดล้อมทั่วไปของชุมชน วิถีชีวิตของชาวบ้าน การดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ
4. การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างด้วยตัวเอง โดยแนะนำตัวเองชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย และขอความร่วมมือในการวิจัย โดยทำการรวบรวมข้อมูลด้านความรู้สึกความคิดเห็นในเรื่องของรูปแบบและการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุในอำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง
5. สันทนา ผู้วิจัยได้สนทนากับประธานชมรม สมาชิกชมรม และเจ้าหน้าที่ที่นอกเหนือจากกลุ่มตัวอย่างจากการสัมภาษณ์ (ในข้อ 4) เพื่อให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติมที่สนับสนุนความเที่ยงตรงของคำให้สัมภาษณ์ที่เกี่ยวกับรูปแบบและการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุ

6. เก็บข้อมูลจากแบบสอบถามเพื่อประเมินสภาพการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุ

7. ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบความถูกต้องและนำข้อมูลไปวิเคราะห์ตามวิธีการทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ

1. ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสนทนา การสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพ เชื่อถือได้ ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความถูกต้อง โดยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation Method) ดังภาพประกอบ 3 หลังจากนั้นนำข้อมูลมา สรุป และอภิปรายผล และเสนอแนะ โดยการบรรยายเชิงพรรณนาตามวัตถุประสงค์

ภาพประกอบ 3 การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation Method)

หลังจากนั้นจะนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์แบบสร้างข้อสรุป (Analytic Induction) การวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) โดยมีขั้นตอนดังนี้

1) การวิเคราะห์ข้อมูลรายวัน เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น โดยหลังจากการเก็บข้อมูลเสร็จสิ้นในแต่ละวัน ผู้วิจัยได้นำข้อมูลเหล่านั้นมาทำการบันทึกและเขียนขยายความให้ชัดเจน

2) การวิเคราะห์ข้อมูลรวม เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ผ่านการวิเคราะห์เบื้องต้นแล้ว โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัยเพื่อสร้างข้อสรุปเบื้องต้น และใช้วิธีวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดข้อมูลแบบใช้ทฤษฎี เพื่อให้สามารถสร้างข้อสรุปอธิบายความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ได้อย่างชัดเจนถูกต้อง และอยู่ในบริบททางสังคม วัฒนธรรมชุมชน หลังจากสรุปผลข้อมูลได้

ครบถ้วน ถูกต้องตรงกันแล้วได้มีการตรวจสอบข้อมูลโดยผ่านการตรวจสอบและยืนยันความถูกต้องของกลุ่มด้วย นำเสนอโดยการบรรยาย เซึ่งพรรณนาตามสภาพความเป็นจริงและปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

2. ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความถูกต้องโดยการวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้โดยใช้เครื่องโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อหาค่าสถิติต่างๆ ดังนี้

2.1 ค่าร้อยละ (Percentage) ใช้วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป

2.2 ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

Prince of Songkla University
Pattani Campus